

GIÁ BÁN	
ĐỒNG-PHÁP	NGOẠI- QUỐC
Một năm... 500	600
Sáu tháng... 250	300
Ba tháng... 150	200

Mua báo phải trả tiền trước.
Thư và mandat gửi cho
M. TRẦN DINH- PHUEN. - A/
Cảng quảng-cáo, việc riêng,
xin thương- nghị trước.

TIẾNG-DÂN

Chịu-nhiệm kiêm Chủ-bút
HUYỀN-THỨC-KHANG
Quản-lý
TRẦN DINH-PHIEN

La Voix du Peuple
Mỗi tuần xuất bản hai kỳ: thứ tư và thứ bảy

BÀO-QUÂN
Đường Đồng-bà, Huế
Hộp thư: số 61
Giấy phép nói: số 62
Giấy phép: TIENNG-DAN - Huế

Phải biết phân
biệt đều mới với
đều hay, đều cũ
với đều dờ.

LẠI CÂU CHUYỆN TÂN VỚI CỰU

Tiếng dân số 484 có bài "Cái rãnh phân biệt tân với cựu", là nói không nên dùng cái tên tân cựu mà phân biệt người với việc mà có chủ sai lầm. Nay kỳ giả nói tân cựu là tựa cho người đối với sự mà gia cho tiếng ấy.

Phân cái gì trên đời thuở nay chưa có mà nay mới xuất hiện thì gọi là tân (có cái cũ mà sửa lại cũng gọi là tân, song có hàm chất cựu, không phải thuần tân); sau khi xuất hiện, trải qua một thời kỳ thì thanh ra cựu. Bởi vậy nên không cái gì tân mà sau không cựu, như thuyết dân quyền, nữ học cao đẳng, ở xứ ta cho là tân, mà ở Âu Mỹ đã thành ra cựu. Cũng không cái gì cựu mà không trải qua một thời kỳ tân, như cày lấy lửa, dùng giấy viết chữ, ngày nay đã là chuyện cũ rích mà lúc đầu phát minh ra, ai cũng khen ngợi là tân. Nghiêm cái gì trên đời thì biết tân chẳng qua là cái tuy hiệu dụng gọi sự vật gì trong một lúc tạm tươi mà thôi, đến khi người ta đã quen tại quen mất thì hóa ra cựu hết. Có một điều chúng ta nên nhớ nhận là ở xứ nào mà khai thông chậm trễ, công nghệ vụng về, và nghệ thuật chật hẹp, thì cái của mình sẵn có phần nhiều toàn là cái cựu, mà những cái ở ngoài đem đến, như định chiêm cái địa vị tân; song nếu mình biết dùng thì lần lần cũng hóa ra cựu, chẳng có chút gì là đáng kinh hãi hết. Xin dân vai chuyện buồn cười dưới đây:

1/ Chữ quốc ngữ ngày nay, đưa trẻ con 8-9 tuổi đã đọc lầu, viết thừa ra, đã là một vật cựu, mà ở đời Tự đức, nhà học giả uyên thâm cũng cho là mới: Trương truyền một ông quan văn triều Tự-Đức, học rộng có tiếng, một ngày nọ tiếp chuyện với một cậu học trò giáo. Cậu này nói rằng cậu có học 25 chữ (chữ quốc ngữ ngày nay), mà bất kỳ sách gì, hề đọc ra là cậu chép được cả. Ông ấy không tin, đầu tiên đem sách thương học đọc cho chép; chép xong, cậu đọc lại không sai. Ông ta còn nghĩ rằng thuộc lòng sẵn, lại đem thư sách lạ ra, đọc qua bất cậu chép; chép rồi cậu đọc lại cũng không sai chữ nào. Ông ấy cho là mới lạ, nhưng vẫn còn không tin...

2) Đến đến ngay nay ở các thành phố đã thành vật cựu mà ngày trước trông nó mới lạ là giường nào:

Một ông nhà giàu kia ở Phan-thiết nghe tiếng Hà-nội muốn đi ra chơi cho biết. Ông ta đi tàu hạng nhì như thế gì đó, cũng như các khách sang kia. Lúc bấy giờ xê ta mới có đến đến chỉ dùng dưới tàu thủy mà thôi. Tối lại các phòng kia vẫn đèn sáng hoặc, duy phòng ông cừu để tối mò, ông lấy làm lạ. Hồi lâu có chủ bồi đi ngang, ông ta hỏi: « Sao phòng tôi không có đèn? » Chủ bồi thò tay vào cái nút trắng trắng bên cạnh ông ngồi, vặn một cái, bỗng sáng chói ra lòe cả mắt; ông mới biết đèn ở bên mình, lại mình không biết vặn. Trong lòng rất lấy làm lạ, muốn thử xem thế nào, khuya lại người ta ngủ vắng, ông ta thò tay nơi cái nút ấy vặn thử, rồi đèn nó tắt mất. Ông ta làm thinh không dám nói, nghĩ rằng mình làm hỏng cái đèn ấy rồi. Tối bữa sau ông cũng đi phòng tối như mực, chủ bồi đi ngang thấy tối vào vặn sáng ra, khi ấy ông hỏi chủ bồi kị caug mới hiểu cách vặn.

3) Bạc giấy ngày nay thông hành trong xứ tiện lợi trong cuộc mưu dịch thương mại biết là giường nào. Thế mà lúc mới (Xem qua trang 2, cột 3)

PHÊ-ĐỀ PHỎ-NGHI làm càn (BẮT GIAM 5 NGƯỜI VIỆT BẢO NGOẠI QUỐC)

Ài lại không biết Phỏ-Nghi là ông vua cựu Trung-hoa, bị dân quốc đánh đổ, mất ngôi về năm một xó đã 20 năm nay. Lễ đáng an thường (bủ phận, làm người bình dân cho trọn đời như vua Đức và vua các nước quân chủ bị sụp kia, không phải là yên thân sao? Cái này, ngại vang lộn quá kia là mình đã lâu ngày, mà giấc mộng vua còn mơ tưởng không sao dứt hẳn đi được. Nhân dịp Mãn châu rắc rối, được người Nhật « bom » lên làm ông « giám quốc » rồi « trong cái nước mới kia. Từ lúc được ngồi trên cái « phỏ » này, ông đã ký giấy nhượng đất, vay tiền, nay lại cá gan bắt 5 nhà viết báo ngoại quốc mà giam lại mới là ngộ đời cớ!

Theo tin Mãn-châu, 5 nhà phóng viên ấy: 1 người Pháp, 1 người Anh và 3 người Anh, vì cái cớ điện tu từ Mãn-châu cho ủy ban điều tra đến Phỏ-Nghi bắt giam.

Còn hai người Anh, Pháp, Mỹ phần k'ang vụ này rất lịch liệt, nói rằng các nước coi Phỏ-Nghi như một người thường, đã can tội bất kị dân ngoại quốc, Phỏ-Nghi phải chịu trách nhiệm, chứ cũng ai nhận cái nước Mãn-châu và « Giám quốc Phỏ-Nghi » bao giờ. Cử động như thế, có phải toàn đem chánh thể chuyển chế Mãn-thanh ngày trước mà thí với liệt cường ngày nay sao? Ngồi nghĩ!

Khách quan

CHUYỆN ĐỜI Nhân chuyện cái bóng...

Mời rồi tôi có được một cái thư của một người bạn mà tôi mới gặp trong lúc vai năm lại đây. Người ấy gửi thư đề xin cái bóng. Tôi lúc mà trong tủ buổi lâu mới tìm thấy một cái bóng chụp ở Bắc thành đã 6, 7 năm về trước. Hèn gửi cho người bạn. Cách ít bữa sau lại được cái thư nữa từ một người bạn, vì nói cái bóng kia là của người bạn tôi không hề quên b'ết, mà bạn tôi muốn có cái bóng của người tôi trong khoảng vài năm lại đây kia.

Tôi được cái thư mà lấy làm ngạc nhiên. Người gì mà kỳ quái quá! Thế hình của tôi vẫn là của tôi, đâu mà chue năm cũng một người ấy, cơ sao còn kỳ kỳ không chịu lấy? Nhưng tôi nghĩ ngợi buổi lâu mà phải cho là bạn tôi kỳ kỳ có lý chứ chẳng không. Bạn tôi biết một người, quen một người, là không phải quen biết chỗ hình thức, mà chính quen biết chỗ tinh thần và cùng với cái tinh thần mà kết làm bạn hữu. Vậy hoặc giả bạn tôi nói rằng từ trước tôi 6, 7 năm về trước bạn tôi không biết, nên không muốn biết cái người tôi trong khoảng ấy đến đây?

Cái thư cái cơ của người bạn tôi chỉ có vậy chuyện, nhưng nó làm cho tôi hiểu ra một điều là cái bạn của nhiều người không phải lúc nào cũng như lúc ấy, tôi muốn nói từ trước của người, thường hay thay đổi.

Thay đổi vẫn là đều tốt vì thay, đổi có hàm cái công việc tuyển chọn mà tuyển chọn tức là đi theo cái lẽ chung từ nhiên của đời của con đường tiến hóa. Nhưng đó là thay đổi mà tiến lên kia. Nay có hạng thay đổi mà vẫn nằm lì một chỗ, lại còn lùi nữa là chưa kể. Tôi không muốn nói nh'ều, tôi chỉ kể ra ít sự thực:

Anh A làm thầy thông... mỗi bữa ca rặt ca rết kéo lê cái đôi dầy hàm ếch trên thêm phố, sáng xách ô đi tới xá h' về. Anh có lòng nhân đạo, anh trông cáo ch'ê xe kéo mà vẫn thờ ra cho thân phận con ngựa người, và thóa mà cái xã hội gì lại cùng người mà bắt người ta kéo Anh A lúc đó là học trò khó mới ra trường, tư tưởng cao siêu của anh, ai cũng biết. Cách ba năm sau lưng anh đã trọng, tôi nhân đi chơi gặp anh trên một chiếc xe gong đồng, sau lưng có anh m'ây chữ bằng bạc, cái hiệu của anh trông heo rất ngộ. Tôi không hỏi mà tự nhiên anh nói: « Tôi nghĩ lại trong đời người làm chuyện về nhân đạo nữa, chờ sự bất người ta kéo coi lâu rồi nó cũng thực... »

Anh B, khi tôi biết anh, tôi không có gì ghét hơn là làm việc quan mà con ăn hối lộ. Sau đó anh được bổ đi làm thư ký ở một sở Thanh tra học chánh ở tỉnh nọ, mà các thầy giáo sư phải van trời, vì muốn đổi đi, đầu óc đến kỳ ân lương l'ập sao cũng phải m'ên o'ua gì thì gì ấy m'ên m'au chạy... Một hôm gặp tôi anh B cũng không giấu cái việc ấy nhưng anh vừa cười vừa nói: « Tôi ăn tiền của họ mà họ vẫn vui, vì tôi giúp họ (l) cho họ ».

Anh C khi còn học tại trường Giống nghe mấy ông thầy giảng rằng: của cho người nghèo là cho Chúa mượn. Anh có bao nhiêu tiền tôi đến thử năm chưa nh'ợt khi đi

PHÉP NUÔI CÁ

Sự thờ. — Loài cá không có phổi. Nó thở bằng go. Có chỗ người ta gọi go đó là hoa khế. Go ở hai bên mang; nó có nhiều sợi như go d'ê lụa, vì thế mới gọi nó là go. Màu đỏ đỏ, vì có nhiều máu qua lại. Cá tươi thì màu go đỏ xam, còn cá ướp thì màu nó xam ngắt. Ở mỗi bên mang thường có 4 cái go, mỗi go có hai mảnh; mỗi lớp go lại cách xa nhau một chút, để đưa ra 4 lỗ cho nước ra vào. Sự thờ rất quan hệ cho loài cá, vì thế go nó phải to và rộng thêm; những go đó thường ăn rộng ra đến cuống họng và dưới lưỡi, thành ra ở đó có thêm một cái màng để dùng vào sự thờ.

Các loài cá của loài cá như sau này: màu đen ở bên trái tim qua go thì gặp nước ở bên mang tuôn ra. Trong màu đen đó có nhiều máu khi, còn trong nước có dưỡng khí; vậy hai dòng trao đổi với nhau: máu đen thì hút lấy dưỡng khí, rồi nhường thân khí lại cho loại cá ở nước. Máu đen này có dưỡng khí ở nước mới thành ra màu đỏ. Bấy giờ nó lại chạy đi khắp các nơi để nuôi những cơ thể.

Loại cá cần đến nhiều dưỡng khí; go của nó phải có nước lưu thông thì huyết đen mới mau thành huyết đỏ. Sự đó cũng dễ; cá cư việc bơm nước vào miệng, rồi nuốt nước đó ra hai bên go. Lối go đã có 4 lỗ cho nước ra. Khi nước ở go ra thì mang nó uốn lên, rồi lại hạ xuống coi để thấy lắm. Xem đó đủ biết loài cá thờ rất dễ, không như g'ê nh'ều ma thôi, có khi mang nó nâng lên hạ xuống mà cũng bắt được thêm nước vào, thành ra nó thờ lại dễ hơn. Máu đen ở go là máu của trái tim đưa tới. Trái tim loài cá ở ngay bên cạnh go ch'ên trên máu trái tim qua go chóng lắm. Trong trái tim chỉ có hai ngăn: ngăn dưới thì chứa máu đen từ các cơ thể đưa về. Bấy giờ ngăn ấy lại bơm thực mạnh để dồn (Xem tiếp trang 3, cột 1)

đạo đều đem cho kẻ khó sạch trơn. Nhưng hồi đó là khi còn đi học, đã làm gì có tiền nh'ều. Đến ngày anh ta lớn lên, sau khi thay đổi hai ba nghề nghiệp b'ên xoay về nghề thầu khoán. Gần đây tôi nghe tin anh lãnh thầu khoán đường xe lửa ở hạt nọ, tôi đã bụng rằng dân hạt ấy sẽ nhờ cá lòng bác á của anh mà kiếm gạo để hơn Th' mà vừa rồi tôi được cái thư của người hạt ấy nói rằng anh C thật quá ỷ lại: tên cu l' anh không muốn trả mà còn do l'ận (l'ận g' an với hạng người vô sản n'ua. Vừa rồi tôi gặp anh ta, anh ta cười mà nói: « Ở cái đời, tranh tranh này mình kh'ê khổ đạo đức thì họ d'ê đầu (?)», ch'ê ich ch'ê... »

Tôi chỉ kể ba người, ba chuyện, mà không muốn kể nữa. Tôi rất cảm ơn người bạn v'ết thư kỳ kỳ kéo tôi về chuyện cá hình cú v'ì chính ban đã cung cho tôi cái nh'íp để nhớ lại sự thay đổi của lòng người. Nhưng tôi xin thưa lại bạn: Không gi'âm v'ì phụ, nhưng tôi biết khi nào « cũng vậy là tôi », cũng như ai có đều d'ờ, có sự l'âm, và nh'ều hồi cũng thay đổi; nhưng không khi nào cái gì mình chưa làm thì nói b'ỏ ch'ê mà đến khi mình có th'ay vào thì thẳng ngay g'ng khác, như hạng người tôi vừa kể trên.

Lamhân

MỘT CUỘC PHÒNG-VĂN ÔNG CAM-ĐỊA ÔNG CAM-ĐỊA TRONG TRƯỜNG CHÍNH-TRỊ ẤN-ĐỘ

Hôm « thứ sáu » có đồng hội của ông Charles Petrasch thu hút một cuộc phòng văn ở Cam-địa không chỉ có ông Petrasch, Trần ở Luân đ'ua, N'ân những nhà văn của ông ta, mà những nhà văn của các kinh tế Ấn độ, lại có « phu tử » phu tử của nhà văn Pháp, ông Petrasch, ông Cam-địa có thể làm được những việc gì, và có thể làm đến đâu một cách rất rõ ràng bởi vậy nên chúng tôi đi, chúng tôi xin lược dịch như dưới đây ông Petrasch nói:

Đồng ý với một vài người bạn Ấn, chúng tôi chép vào giấy những câu hỏi mà chúng tôi đặt hỏi ông Cam-địa trước khi ông từ giả Luân-đ'ua mà trở về Ấn-độ. Trước khi ngồi nói chuyện, chúng tôi cũng lần lượt chép những câu trả lời của ông.

Điều cảm tưởng thứ nhất của chúng tôi trước cuộc phòng văn, là ông lãnh tụ Ấn-độ có một thể lực tinh thần gần như thần giao. Ông sẽ thấy nhiều câu trả lời của ông nghe bông l'ông, đi mà một bên, không ăn nhập gì với những câu hỏi của chúng tôi, mà có phải là những câu hỏi tầm thường đ'ua, chính là những câu hỏi quan trọng kia.

Ông Cam-địa quả quyết rằng hiện nay ở Ấn-độ không có vấn đề giải cấp: xem phạm đến các ông hoàng, hay các tay quyền lợi, tức là người của nước Ấn-độ, bởi vì làm như vậy tức là gi'ết họ đ'ang về phía để quốc Ang-lê mà chống lại với dân Ấn.

Nếu chính trị Ấn-độ không còn bao lâu nữa sẽ thay đổi hẳn, mà cuộc chiến vẫn này tu'ong như rất là hợp thời: trong khi tôi viết bài này,

chúng ông Cam-địa đã bị bắt, nhưng ông Cam-địa được giam lỏng trong một làng n'ua...

Cuộc chiến đấu ở Ấn-độ càng ngày càng

Ông Le Brun được bầu cử làm TỔNG-THỐNG NƯỚC PHÁP

Quốc hội họp ngày 10 Avril tại Versailles, để bầu cử Tổng thống mới thay ông Paul Doumer bị hành thích, đã được kết quả như sau:

Le Brun được 633 lá thăm
Paul Faure » 144 »
Painlevé » 12 »
Marcel Cachin » 8 »
Các ông khác họp tại 10 »

Thế là ông hội trưởng Thượng nghị viện là Le Brun đã được bầu làm Tổng thống nước Pháp.

Tin thêm về trận bảo ở mây tình phía Nam Trung-kỳ

Theo tin của quan sự tỉnh Phan-thiết, thì trận bảo vừa rồi, liên này cũng bị thiệt hại nhiều: những xác người t'ấp vào bờ biển và d'ập dưới những tòa nhà bị d'ổ có đến 131 cái, 170 chiếc thuyền mất tích, 137 chiếc bị hư, 600 tòa nhà ngoài bị sụp, 3000 cái nhà trong bị sụp và bị thiệt hại nhiều, 500 con thú bị mất tích; ngoài ra còn một số nhiều th'ang to d'ụng nước m'âm đều bị nát và nhiều số vũ khí bị hư hỏng. (Arip)

thêm k'hi liệt. Thuyết « bất bạo động » đã bắt đầu xuất hiện.

Tất cả k'hi « Hội Nghị Hòa Tron » đã hạ màn, tất cả k'hi đã bắt đầu khai diễn, lần này sân khấu không phải là Luân đ'ua, mà chính là Ấn độ.

Dưới đây là những câu hỏi và nh'ều câu trả lời trong cuộc chiến văn, và tôi sẽ đem những câu trả lời giống với sự thực mà phụ lợi phê bình.

— Theo ý ngài, các ông hoàng Ấn độ, các nhà điền chủ, các nhà công nghiệp, các nhà ngân hàng Ấn độ, họ làm giàu bằng cách gì?

— Những giai cấp ấy có cách gì làm giàu khác hơn là bóc lột thợ thuyền nông dân Ấn độ không?

— Đến một chừng mực thì được.

— Những giai cấp ấy có cái quyền lợi xã hội gì mà được sống một cách sang trọng hơn người thợ hoặc người nông dân không?

Ông Cam-địa làm thinh một hồi, rồi đáp:

— Không có quyền lợi gì hết. Theo tôi, thì chúng ta sinh ra bình đẳng, nghĩa là chúng ta có quyền lợi như nhau, số kiếp như nhau, nhưng chúng ta không có tài sản như nhau. Theo lý luận, việc chúng ta không đồng nhau, mà do chúng ta không đồng nhau, thì có người có tài sản ra lợi, có người không biết làm ra lợi, cũng là lý luận.

Nếu họ biết dùng cái tài của họ về đều phải, thì họ lại làm lợi ích cho quần chúng, họ chỉ là những người giữ của cho quần chúng chứ có hại gì... Tôi có thể nói cho một người dùng cái tài làm lợi ích của họ, nhưng cái số th'ang dư trong số lợi của người ấy phải nhập vào làm của của gia đình, cũng như số th'ang dư trong số lợi của những con cái đều nhập vào làm của của chúng trong gia đình vậy.

Điều tôi nói chưa chắc tôi làm cho họ hiểu được, nhưng tôi bình vực về lý luận.

— Theo ý ngài, tiền công của lao động thì phải có được cao hơn không?

— Trong một quốc gia lý tưởng, không ai có quyền đòi tiền công cao vì lợi th'ang của mình. Ai ăn nhiều hơn thì phải đem dùng vào việc xã hội nh'ều hơn.

Một cách diễn giải, ông Cam-địa trả lời:

— Thứ độ của tôi là làm cho những giai cấp có của trở nên những người giàu cái của họ đã sẵn có rồi, làm cho sự biết giữ của ấy, và dùng vào sự lợi ích cho quần chúng; còn phần họ, họ làm cho một phần của họ là tiền nh'ều nh'ều vậy.

« Cách mệnh bất bạo động »

— Ngài dùng cách gì mà làm cho những giai cấp có của trở nên những kẻ giữ của cho quần chúng? Ngài dùng cách nào cho chúng?

— Không phải chỉ cầm hòa bình lợi nói, mà thôi. Cái gì tôi cũng làm theo lý luận của tôi. Nhưng tôi lại nói một điều đại cách mạng hiện thời. Có lẽ không đúng, nhưng tôi là một tay cách mạng, một tay cách mạng bất bạo động. Khi giới của tôi là sự bất hợp tác. Khi họ có sự hợp tác, hoặc cưỡng bức hoặc là do y muốn, của dân chúng, thì không ai có thể làm giàu được.

— Vì sao những kẻ giữ của kia lại được ăn món tiền thuế nh'ều hơn trên?

— Họ có quyền lợi về món tiền thuế nh'ều ấy, bởi vì của ấy là của họ, không ai có quyền gì hoặc họ phải làm người giữ của cho họ khác được. Tôi không định rõ số thuế nh'ều ấy là bao nhiêu.

— (Xem qua trang 2, cột 4)

100

